

Filozofija borbenog ateizma

Tko zna, što je filozofija, mogao bi odmah prigovoriti, da nema smisla, raspravljati o filozofiji ateizma, jer je ova uopće nemoguća. Filozofija je naime sistem istinitih odgovora na najdublja pitanja, koja se tiču čitavog svijeta i čovjeka napose: njegova podrijetla i njegove prirode i njegove svrhe. Na ova pitanja ateizam ne može dati pravog odgovora, nego nužno upada u protuslovlja ili uskraćuje odgovor pozivajući se na svoje neznanje.

Istina je, da je filozofija ateizma u strogom smislu nemoguća. Ipak možemo u nekom širem smislu nazvati ovim časnim imenom i sistem krivih odgovora na ona ista najdublja pitanja. Mogli bismo dakako ovomu imenu uvijek dodati oznaku, kojom se razlikuje od prave filozofije: kriva filozofija ateizma. Ali kad znamo, da je kriva, ne treba toga svaki put izričito spominjati. Možemo priznati i filozofsku tendenciju, ukoliko stavlja najdublja pitanja i daje na njih odgovor, makar kriv. U tom smislu razumijem natpis, koji sam stavio na čelo ove rasprave.

Samo jedno još moram kazati, prije nego pristupim prikazivanju filozofije ateizma; zašto sam dodao pridjev »borbeni« ateizam? Zato, jer barem u teoriji možemo razlikovati dvije vrste ateizma ili možda točnije ateista: jedna se vrsta zadovoljuje time, da ne priznaje Boga i teističke filozofije, a da ne nastoji, kako bi i druge odvratila od Boga. Ove bismo ateiste mogli nazvati »pasivnima« ili »tolerantnima«. Oni izrazuju svoje mišljenje krilaticom »vjera je privatna stvar«, ili riječima Fridrika II. »Jeder soll nach seiner Fassung selig werden — svako neka postigne blaženstvo na svoj način.« Drugoj vrsti ateista pripadaju oni, koji ne samo da sami ne priznaju Boga, nego se i bore protiv onih, koji Ga priznaju, te nastoje, kako bi i njih odvratili od Boga. Jasno je, da ova borbenost može biti vrlo različna: od mirnog raspravljanja i dokazivanja pa do strastvene mržnje, koja ne bira sredstava, samo da uništi sve ono, što podsjeća na Boga. To su borbeni ateisti, a njihova je filozofija borbeni ateizam.

U čemu se sastoji sistem ovog ateizma, to je naše glavno pitanje. U drugom ćemo redu raspravljati o metodi ili o

sredstvima, kojima se borbeni ateizam služi, da uništi vjeru u Boga u pojedincima i u ljudskom društvu. Nije mi drago govoriti o ateizmu, jer se protivi najljepšoj znanosti, najodličnijemu dijelu filozofije, kako je pravom Aristotel nazvao filozofiju o Bogu. Ali upravo interes ove najuzvišeniije filozofije, kaošto i interes kako pojedinaca tako cijeloga ljudskog društva zahtijeva, da priklonimo svoju najveću pažnju i ateizmu i njegovim metodama borbe protiv Boga i svega, što ima ikakav odnos prema Bogu.

SISTEM BORBENOG ATEIZMA

Da prikazemo sistem ateizma što jasnije i preglednije, bit će najbolje, ako nam posluži sistem prave filozofije o Bogu kao uzor. Uzet ćemo ona ista pitanja, koja postavlja ova, i slušat ćemo, što ateista na njih odgovara. Uz to ćemo promatrati, u čemu se sastoji zabluda ateističkog rješavanja problema, i odakle ona dolazi. Razumije se, da bi ovaj prikaz mogao obuhvaćati cijelu veliku knjigu, pa i više knjiga. Ali ovaj put idem samo za tim, da dobijemo neki kratki pregled ateističkoga sistema. Nadam se, da mi se ne će zamjeriti, ako se kod ovoga prikaza poslužim onim sistemom, koji sam razvio u svojoj knjizi »Stvoritelj svijeta, njegova egzistencija i narav i njegov odnos prema svijetu.«

NAJVAŽNIJI PROBLEM SADAŠNJICE

Za nas, koji priznajemo Boga, najvažnije je pitanje vjera u Boga i njezino provođenje u životu, te smo uvjereni, da bi se tako riješile sve krize, pod kojima stenje ljudsko društvo, osobito naših dana. *Tako je i za borbenog ateista najvažnije pitanje, kako bi uništio vjeru u Boga, kao da ona najviše smeta, da se ne mogu riješiti krize naših i svih vremena. Zato borbeni ateizam ništa tako ne progoni, kaošto vjeru u Boga. Zato najžešće progone svećenike i redovnike i redovnice, pa i one, kojima se svijet divi poradi njihove požrtvovne ljubavi u službi najblijednijih bolesnika i nevoljnika. Zato se crkve nemilosrdno ruše i uništavaju, a ne pretvaraju u zgrade s drugom svrhom, da ne bi možda i onda dozivale Boga u pamet. Zato ateistima nije dovoljno, da službenike Božje jednostavno uništavaju, nego izmišljaju za to najokrutnije muke i najveća poniženja. Sjetimo se samo onih užasnih događaja, koji su se zbili ili se još zbivaju u Španjolskoj, gdje Bogu posvećene osobe, na ne-*

izrecivo sramotan način najprije muče, a onda ih na najokrutniji način ubijaju. Na žalost mnoge novine šute o tim zločinstvima, za koje nije dovoljan izraz zvjerstvo, jer zvijeri ništa slična ne počinjaju, niti ikada svoje žrtve podvrgavaju sramotnim mukama i poniženjima. Upravo ova đavolska mržnja najjasnije pokazuje, što ateizam sudi o problemu Božjem; i za njega je ovaj problem najvažniji od svih; i za njega je Bog najveće biće, koje nužno svraća na sebe i njegovu pozornost; i za ateizam je Bog osobno biće, jer samo prema osobnom biću moguće je neprijateljstvo. *Tako se dakle mi slažemo s ateistima u tom, da je Bog ono biće, kojega ne možemo ignorirati. Ali neizmjereno žalosna je razlika u tom, što mi Boga priznajemo kao ono Biće, od kojega se jedinoga možemo i moramo nadati rješenju svih kriza; a ateizam mrzi na Boga, kao da je On glavna zapreka na putu k sreći. S užasom se pitamo, zašto ateizam tako strastveno nijeće Boga, a ujedno Ga tako mrzi, te ne može podnijeti ništa, što ga podsjeća na Boga? Kad bi se ateizam ograničio na samo nijekanje Božje egzistencije, lakše bismo mogli naći neki razlog kao ispriku; mogli bismo pretpostavljati neko neznanje, koje bi nas poticalo na sažaljenje, makar ga i ne mogli ispričati. Ali kako može netko kazati, da Bog ne postoji, pa Ga ipak tako strastveno mrziti i boriti se svim silama protiv Njega i protiv svih onih, koji ne će da budu ateisti, to je činjenica, koja se jedva može protumačiti na temelju nekoga neznanja. Ne možemo ni pomisliti, kako bi se moglo složiti u istoj glavi znanje, da Bog postoji, zajedno sa sumnjom, da bi mogao Bog, Stvoritelj svijeta, biti zapreka sreći svojih stvorenja. Možemo, istina, shvatiti, da Bog može od svojih stvorenja tražiti poslušnost kao uvjet, da im podijeli sreću. Ali, ako stvorenje uskrati Bogu poslušnost, ne može se na Boga tužiti, kao da je Bog kriv, što nije sretno. Bog ne bi bio Bog, kad bi se On morao pokoravati nama, a ne mi Njemu. Zato mora volja dati snagu, da ateista može kazati: »Ne ću da služim!« Ali takva volja svakako nije dobra volja. Volja, koja zapovijeda mržnju protiv Boga, koji je izvor svega, dakle i sve dobrote, ne može biti temelj ili izvor sreće; jer *nema sreće bez mira, a nema mira, gdje vlada mržnja, osobito najstrašnja mržnja, mržnja protiv Boga.**

Zato je prvo, što dovikujemo borbenomu ateizmu: Nemoj se obarati na Boga, kao da je On kriv tvojoj nesreći! Srđi se na samoga sebe, jer si ti sam kriv svojoj nesreći! Ti ne ćeš da se pokoravaš Bogu, ne ćeš da ispuniš onog uvjeta, pod kojim bi ti Bog udijelio žuđenu sreću. Ti zahtijevaš, da

se Bog mora tebi pokoravati, a ne ti Njemu. Ti bi htio biti Bog svoga Stvoritelja, kao da bi On mogao biti tvoje stvaranje. Nemoj se boriti protiv Boga, nego protiv samoga sebe, protiv svoga neznanja i svoje oholosti.

PUT K BOGU

Mi dobro poznamo onaj put, koji nas vodi k Bogu. To je prava filozofija, koja priznaje realnost svijeta i realnost zbivanja, napose apsolutnu valjanost kauzalnog principa. Zato ateizam nada sve zazire od ove filozofije, kao da se po sebi razumiye, da je kriva, jer vodi k Bogu; a na mjesto nje prihvaća monizam svake ruke, osobito materijalistički monizam. Radije vjeruju sve apsurdnosti, kojima obiluje materijalistički monizam, negoli da priznaju filozofiju, koja željeznom dosljednošću vodi priznanju Boga, neizmjereno savršenog uzroka i gospodara cijeloga svijeta. Ateizam dakako nastoji, kako bi obrazložio nemogućnost egzistencije Božje ili barem njezinu nespoznatljivost. *Zato zabacuje najenergičnije realizam u noetici i svaku metafiziku u pravom smislu. Ali sva energija nedovoljna je, da nadomjesti slabocu dokaza. A slabi, posve slabi jesu uistinu svi dokazi, koji idu za tim, da obore noetički realizam i mogućnost metafizike.* Čitavim svojim životom, u kojem se očito služe principima realističke noetike i vječite metafizike, odaju, da sami ne slijede svoje filozofije i prema tome da nijesu o njoj uvjereni, nego da im služi samo kao sredstvo u borbi protiv teističkoga svjetovnog nazora.

Zato je od najveće važnosti u našoj borbi protiv ateizma, da dobro poznamo pravu realističku noetiku i onu metafiziku, kojom se služi svaki čovjek, makar i nehotice, makar i misleći, da se služi posve protivnom filozofijom. Tako ćemo bez poteškoće vidjeti protuslovlja, koja se nalaze u samoj nauci ateističkoga sistema, pa i opreku između nauke i života ateista. To je i jedan od razloga, zašto zahtijevamo, da se u školama goji prava filozofija, a ne ona nadrimudrost, koja vodi direktno ili indirektno ateizmu. Zato je najsvetija dužnost onih, koji odgajaju pojedince i čitav narod, da ne dopuste, da se ušulja u odgoj filozofija, koja sadržaje u sebi ateizam ili k njemu vodi. Ne smijemo nikada dopustiti, da itko zakrči put k Bogu naukom ili filozofijom, koja zaslužuje svako ime prije negoli ovo časno ime »filozofija«, jer se protivni najdubljim težnjama i zahtjevima naše ljudske naravi i dobru svakog pojedinca i cijeloga ljudskog društva. Neka nas nitko ne drži tako ludima, da bismo htjeli zamijeniti

svoju divnu filozofiju za plitki materijalistički ili kakav drugi monizam. Ako naša filozofija dosljedno vodi priznavanju Boga, Stvoritelja čitavoga svijeta, ne ćemo za ljubav ateizma zabaciti dosljednost i poreći svoje principe, za koje smo uvjereni da su istiniti, jer su ili neposredno evidentni ili iz evidentnih premisa izvedeni. To je naš odgovor na drugu točku ateističkog sistema.

PODRIJETLO SVIJETA

Ovo je pitanje tako važno, te ateizam ne može šutke prijeći preko njega. *Samo su dva odgovora moguća: ili je svijet stvoren ili nije stvoren, jer bi inače morao priznati Stvoritelja.* Ali kako su bijedni razlozi, na koje se pozivaju! Kažu naime, da je svijet vječan, pa iz toga izvode, da nije stvoren. Ali varaju se, kada pretpostavljaju da pitanje, da li je svijet stvoren, znači isto, što i pitanje, da li je svijet vremenit, kao da pojmu stvorenoga bića pripada, da ima početak, i kao da stvaranje ne može postojati od vjeka. Nije bolji ni drugi razlog, koji se navodi kao dokaz, da svijet nije stvoren: kažu naime, da je svijet sastavljen od atoma i elektrona i drugih čestica, pa iz toga zaključuju, da svijet nije stvoren. Čudnovato je, što ne vide, da ostaje pitanje, odakle su one čestice i tko od njih sastavlja svijet. Istotako krivo misle, da su učinili Stvoritelja suvišnim, ako kažu i dokazuju, da se svijet razvio iz nediferenciranih početaka. I kod ove pretpostavke ostaje pitanje, odakle je ono, što se razvilo. Uzalud ateizam nastoji, kako bi podrijetlo svijeta protumačio bez Stvoritelja. Zato i ovu temeljnu točku ateizma otklanjamo kao neopravdan zahtjev, da slijepo prihvaćamo njegovu nauku, obzirom na to najvažnije pitanje, naime da li postoji Bog-Stvoritelj svijeta. Iz toga opet slijedi, da je u našoj borbi protiv ateizma od najveće važnosti što bolje poznavanje dokaza za egzistenciju Stvoritelja svijeta. Tako ćemo i najlakše prosuditi, kako su labavi dokazi, koje ateizam iznosi za svoje nijekanje Božje egzistencije.

UPRAVA SVIJETA

Tko priznaje Stvoritelja svijeta, zna, da je Stvoritelj Kralj i Otac čitavoga svijeta, i da On upravlja svijetom s neizmjernom mudrošću i ljubavlju i jakošću. Zato priznanje Providnosti Božje nužno ide u teizam. Ateizam ne može mimoći pitanja, koji je razlog svega zbivanja u svijetu, osobito onoga, za koje se svakomu na prvi pogled čini da

netko njime upravlja prema svrsi i da je dobro za svijet, ako se ona svrha postigne. Budući da ateistički sistem ne pozna Boga-Stvoritelja i neizmjereno mudroga i dobroga i jakoga Upravitelja svijeta, to *ateizmu ne preostaje ništa drugo, nego da na mjesto Božje Providnosti postavlja puki slučaj i neumoljivi slijepi zakon, koji isključuje svaku slobodu*. Pošto je dakle ateizam priznao, da je pitanje, da li postoji Bog, najvažnije, ali se odlučio za negativni odgovor te proglasio neovisnost svijeta o svakom Stvoritelju, dosljedno dodaje svome sistemu i neovisnost svijeta o svakom Upravitelju te postavlja tezu, da je slijepi slučaj zajedno sa slijepom nuždom vječnih nepromjenljivih zakona jedini razlog svega zbivanja u svijetu, i prema tome da je isključena svaka Providnost. Da ova teza slijedi iz prijašnjih, koje je ateizam postavio, to moramo svakako priznati. Ali upravo ova činjenica posebni je dokaz, da su one teze krive, jer iz njih slijedi tako očito kriva nauka. Oduviše je naime jasno, da u svijetu ne vlada samo slijepi slučaj ili neumoljivi slijepi zakon, nego da ima sloboda. I sami smo svijesni, da ne radimo sve, što radimo, nužno. Isto opažamo i kod drugih. Pa i prirodni zakoni dopuštaju izuzetke, kako nam svjedoče evidentno dokazana čudesa. Niti možemo pomisliti, da bi nužno jedni bili zli, a drugi dobri, jedni bili progonitelji, a drugi progonjeni, jedni nesretni, a drugi sretni.

Zato mi protiv ateističke negacije Upravitelja svijeta ističemo neizmjereno mudru i ljubeznu i jaku Providnost Božju. Ovu nauku dosljedno izvodimo iz činjenice, da je svijet stvoren, i da je Stvoritelj neizmjereno savršen Otac i Kralj čitavoga svijeta. Naše nas uvjerenje napunja pouzdanjem i mirnim veseljem i sred najtežih kušnja u javnom i u privatnom životu, dok za ateizam nema drugoga čuvstva negoli samo žalosna rezignacija u neumoljivu sudbinu. Pa i ona rezignacija za ateistu nije čin slobodne odluke, jer slobode nema, nego je i ona izraz i izljev neke slijepice i neodoljive sile. U teške se neprilike stavlja ateizam, kad niječe egzistenciju neizmjereno mudroga i ljubeznoga i jakoga Upravitelja čitavoga svijeta, a time i egzistenciju Providnosti Božje. Doista ne možemo razumjeti, kako se nalaze ljudi, koji se kraj svih ovih poteškoća oduševljavaju za ateizam.

MORALNI RED

Pošto je ateizam zanijekao Boga, Stvoritelja i Upravitelja svijeta i svaku slobodu, te svako zbivanje pripisao slijepom slučaju i nuždi, moglo bi se činiti, da u

ateističkom sistemu nema mjesta za moralni red. Ali, jer svatko smatra velikom uvredom, ako ga se naziva nemoralnim, zato mora i ateizam naći mjesto za raspravu o moralnom redu, bez kojega nema moralnosti. *I ateizam dakle priznaje, da postoji moralni red. Čitavo je pitanje, u čemu se sastoji ovaj red: Zašto je jedno djelo moralno dobro, a drugo zlo? Zašto je samo moralno dobro djelo dopušteno, a moralno zlo uvijek zabranjeno? Tko nalaže bezuvjetnu dužnost? Ateizmu ne preostaje drugi odgovor negoli t. zv. lajički moral, ako se tako zove svaki moral, koji hoće da bude neovisan o priznavanju Boga.* Očito je, da ovaj lajički moral može biti veoma različan, jer mogu odgovori na netom navedena pitanja biti veoma različiti. Može taj moral biti čisti materijalizam i egoizam, a može biti i na višem stepenu altruizma. To vrijedi za odgovore kao takve, ne obazirući se na njihove daljnje temelje i posljedice. Svakako je velika razlika između onoga, koji kaže, da je dobro neko djelo zato, jer služi materijalnomu ili životinjskom uživanju, i onoga, koji veli, da je djelo zato dobro, jer je korisno ljudskom društvu te povisuje sreću ili kulturu; zato da su i žrtve dobre i nužne. Samo je pitanje, zašto bi svatko morao prihvatiti ovaj odgovor, i u čemu se sastoji dužnost, i odakle njezina bezuvjetna moć. Ovo su za svaki ateizam nerješive zagonetke. *Zapravo ateizam mora zbaciti svaki moralni red, jer zbacuje svaku slobodu, a bez ove nema moralnosti i nemoralnosti, kaošto nitko ne govori o moralnom redu kod životinja i bilina i kod ruda i drugih anorganskih tjelesa. Svakomu je naime jasno, da nema moralnoga reda, gdje nema dužnosti, i da nema dužnosti, gdje nema slobode; a ateizam ne samo kod životinja i bilina i u anorganskom svijetu, nego ni kod čovjeka ne priznaje slobode.*

Ako dakle ateizam u svom sistemu govori o moralnoj dobroti ili zloći, o dužnosti ili moralnoj obvezi, o kazni za prestupak i o nagradi za dobra djela ili žrtve, onda upada u očito protuslovlje. To je opet jedan nov dokaz, da je ateizam zabluda, koja lišava čovjeka najdragocjenijih dobara, e ga izjednačuje sa životinjom ili ga snizuje i ispod životinje, jer životinji nitko ne pripisuje nemoralnosti, nego samo čovjeku.

PRAVNI POREDAK

I o pravnom poretku ima govora u ateističkom sistemu, i priznaje se, da postoji pravo i da je pravni poredak nuždan za opstanak ljudskoga društva. Ali

ateizam ne može označiti izvora dužnosti, bez koje nema prava. Pravni poredak, koji ne poznaje dužnosti, ne zaslužuje svoга imena. Ne možemo ni pomisliti prava, koje nije skopčano s bilo kakvom dužnošću. Pravni poredak jamačno nije isto što i fizički poredak. Inače bismo morali govoriti o pravnom poretku i kod životinja i kod bilina i kod anorganskih bića, što je ipak nečuveno. Gdje nema dužnosti, tamo vlada samo sila; tamo ima uvijek jači pravo; tamo ima svatko toliko prava, koliko može silom provesti svoju volju. Zato ateizam ne može dati nikakve pravne zaštite slabijemu i manjemu niti može osuditi nasilja. *Prema ateizmu ima uvijek napokon pravo onaj, koji je pobijedio.* Pod ateističkom vlašću nitko se ne smije tužiti, da mu se čini nepravda, jer jači uopće ne može činiti nepravde, makar i htio, slabiji ne može imati pravo, baš zato, jer je slabiji, pa stoga ne može provesti svoje volje protiv jačega. Zato ostaje slabijemu samo želja i nada, da će osiliti i postati jači od svoга dosadašnjega tlačitelja. Jačemu opet uvijek ostaje strah, da ne bi možda oslabio i podlegao u borbi protiv svoга dosadašnjega podanika. Prema ateizmu ne može biti zabranjeno niti slabijemu, da svakim sredstvom nastoji, kako bi postao jači od svoга tlačitelja; a istotako dopušta se jačemu, da svim sredstvima čuva svoju nadmoć. *Ateistički pravni poredak ne pozna nemoralnih, nego samo loših, nesposobnih sredstava, koja ne mogu osigurati pobjede u borbi.* Žalosna je to slika ateističkoga prava, ali nažalost vjerna. Kad bismo samo mogli zatvoriti oči, da je ne bismo vidjeli! Ali bolje je, da je vidimo, da se tako možemo baciti u borbu protiv ateističkog shvaćanja pravnog poretka.

Najbolji i najuspješniji će način naše borbe protiv ateističke pravne filozofije biti taj, da što jasnije pokazujemo i prikazujemo protuslovlja, koja ona u sebi sadržaje, i najstrašnije posljedice, koje uništavaju svaki pravni poredak. Neka promatra najstrašnije ropstvo, koje se osniva na ateističkoj pravnoj filozofiji, tko želi prosuditi, koja je filozofija bolja, teistička ili ateistička. Izbor jamačno ne će biti težak.

SMISAO KULTURE

Ateizam zapravo ne može govoriti o kulturi, jer čovjeka izjednačuje sa životinjom, a životinjama niko ne pripisuje kulture. Ali budući da ljudi toliko drže do kulture i njome se ponose, ne usuđuje se dakako ateizam zaniijekati vrijednost njezinu. I on je uzvisuje i preporučuje kao najveću i najuzvišeniju i najnužniju zadaću našega ži-

vota. I ateizam shvaća kao veliku uvredu, ako ga se smatra protivnikom kulture. Ali što riječima izjavljuje, to djelima poriče. *Što on drži do kulture, to pokazuju ruševine najdivnijih kulturnih spomenika, građevina i umjetniana, koje su bile ponos cijelih naroda kroz dugi niz stoljeća. Očito je, da vole, neka propadne kultura, samo neka se provede ateizam.* Ne samo da ne odustaju od rata, kad vide, da će rat nanijeti neizmjernu štetu kulturnom životu te narod baciti natrag u barbrastvo. Ne uništavaju u ratu samo to, što se ne može sačuvati u bojnom metežu, jer se ne može odvojiti od onoga, na što se nužno navaljuje, nego se uništava sve, što ima ikoju vrijednost, od straha ili mržnje, da ne bi ostalo i svjedočilo o vremenima nekadašnje kulture. Isto rade i bez rata. Sjetimo se samo onih bezbrojnih crkava, koje su porušene sred mira samo zato, da ih više ne bude, i da više ne bude uspomene na prijašnja vremena, kad ateizam još nije vladao. Kaošto se ateizam ne žaca uništavati crkava, tako se ne ustručava zatirati ni drugih kulturnih spomenika, kulturnih tečevina, bez ikakve nužde, iz same mržnje. Sjetimo se samo neprocjenljivo dragocjenih biblioteka, koje su uništene samo zato, da ih nestane. Doista užasnu razornu silu i tendenciju pokazuje ateizam. Njegovoj mržnji protiv svega, što sjeća na Boga, nikakva žrtva nije odviše velika. Neka sve propadne, samo neka se izbriše svaka uspomena na Boga.

Moramo priznati, da ateizam dosljedno mrzi na kulturu i da je uništava, kao da je nedostojna svoje egzistencije. *Prema ateizmu kultura nema nikakva smisla.* Ona je samo nerješiva zagonetka. Promatra li je s kojegod strane, ateizam ostaje bez odgovora. Niti može odgovoriti na pitanje, odakle je čovjek i odakle njegova stvaralačka snaga, jer od Boga nije, budući da Ga prema ateizmu nema; a sam opet ne može biti od sebe, jer ne može sam biti Bog. Istotako nema odgovora na pitanje, kamo vodi kultura, koja je njezina svrha. Sama sebi ne može biti svrha, jer je uvijek nešto ograničeno, što napreduje, pa i pada od vremena do vremena. A ono, što dobiva i gubi, ne može biti samo od sebe, neovisno. Zato ne može biti samo poradi sebe, ne može biti sama svoja svrha. Ateizam ne može označiti nikakva pravog uzvišenog smisla kulture. Njezina se vrijednost sastoji samo u tom, da odgovara svakidašnjim potrebama za jelom i pilom i uživanjem i održavanjem vlasti nad potlačenima. Zato je dakako može rušiti bez ikakva milosrđa. Ali i to je dokaz, da ateizam, koji vodi takvoj mržnji protiv kulture, koji lišava narode kulturnih dobara, što su ih stvorila stoljeća najpožrtvovnijeg

i najumnijeg rada, kojima su se ponosili najbolji sinovi naroda, *ne može biti ispravna nauka*. Istina oslobađa, a ateizam ubija.

Zato u borbi protiv ateizma treba da ističemo i anti-kulturno divljaštvo ove filozofije, i prazninu, koju ona ostavlja u srcu svakoga kulturnoga radnika, jer njegovu nastojanju oduzima svaki smisao, pa tako i svaki polet i svako zadovoljstvo. Kolika je razlika između ateističke i naše filozofije kulture! Prema našoj filozofiji kultura ima najuzvišeniji smisao, jer čovjeka čini sličnim Bogu, premda ne Bogom; a prema ateističkoj filozofiji kultura ima da zadovolji samo naše najniže instinkte, koji nijesu bolji od životinjskih. Pače gori su od njih, jer čovjek svojom kulturom može više zla učiniti, nego sve životinje zajedno. Tako nam se ukazuje kultura u krvavom svijetlu ateizma kao nešto odvratno i štetno, dok je svijetlo naše prave filozofije obasjava sjajem nebeskih visina. Zato najodlučnije otklanjamo i ovu točku ateističkoga sistema, koja se odnosi na život ljudski na zemlji, ukoliko se očituje u našoj kulturi. Ako ateistički sistem lišava kulturu svakog uzvišenog smisla, onda mi to jače ističemo njezino dostojanstvo i božansku njezinu zadaću, koja se sastoji u tom, da na neki način spaja zemlju s nebom, čovjeka vodi sve to većoj sličnosti sa Stvoriteljem već na ovom svijetu, u ovom prolaznom životu.

ČEZNUĆE NAŠEGA SRCA

Za čim ide sve naše čeznuće, to nam svjedoči naša svijest. Ništa nas drugo ne može potpunoma zadovoljiti, nego samo neizmjereno velika istina i dobrotu, koja je samo Bog. Niti nas može zadovoljiti kakvogod posjedovanje Boga, nego samo blaženo gledanje, iz kojega slijedi neizreciva ljubav; blaženstvo, koje se ne će nikada svršiti. Ali budući da se naš zemaljski život svršava ovdje na zemlji, zato mora biti posmrtni, prekogrobni život, gdje će se ispuniti čeznuće našega srca, barem ako smo to zaslužili u ovome životu. To je neizmjereno utješna nauka naše prave filozofije, koja priznaje Boga.

U ateističkom sistemu nema nikakve utjehe, da bi se moglo ikada ispuniti čeznuće našega srca. Ovoga čeznuća ne možemo izbrisati iz našega srca. Ne preostaje nam dakle ništa drugo, nego samo neizmjereno tužna resignacija, kakvu moraju imati prokletnici u paklu. Da se na ovom svijetu, u ovom prolaznom životu, naše čeznuće ne može ispuniti, to je dakako odviše jasno. Neizmjereno više tražimo, negoli posti-

zavaju i »najsretniji« među ljudima. Pa i ono, što smo stekli dugim i mučnim nastojanjem, sa strahom posjedujemo i čuvamo, da ne bismo opet izgubili. Sa svim tim ipak znademo, da ćemo sve morati izgubiti, ako ne prije, barem kad se svrši naš život. Ako ateizam nema za nas nikakve utjehe u našem zemaljskom životu, onda još manje poslije smrti, jer posmrtnoga života ateizam ne pozna. Zato je prema ateizmu ovaj zemaljski život jedini, koji imamo i možemo imati. Pa ipak ateističke vlasti tako lako i brzo lišavaju ljude njihova jedinoga života ne samo u ratu, nego i bez rata, jednostavnim progonoštvom nepoćudnih elemenata, a u prvom redu onih, koji ne će da budu ateisti. Napose kršćane, katolike ateističke vlasti svagdje krvavo progone, jer je katolička vjera najoprečnija ateizmu. Zato *pripada sistemu ateističke filozofije, da se bori svim sredstvima, ne izuzimajući niti krvavoga progona, protiv svih pripadnika teističkoga mišljenja, a osobito protiv katoličke Crkve.*

U borbi protiv ateizma treba da što snažnije ističemo s obzirom na ovu točku ateističkog sistema, da se njihova nauka protivi neizbrisivim težnjama ljudske naravi. Ove su težnje temelj svih drugih, ona pokretna sila, koja čovjeka goni neodoljivom snagom kod svega njegova nastojanja. Čeznuće za neizmjernom, vječno trajnom srećom sadržaj je svih naših želja. Zato mora biti i jest moguća. Budući da na ovom svijetu, u ovom životu, koji se svršava prije ili kasnije smrću, ona neizmjerna sreća, blaženstvo, nije moguće, zato mora biti posmrtni život, u kojem mora biti moguće postići blaženstvo, barem ako smo u ovom životu ispunili uvjete, koji su zato nužni. A uvjet, da doista postignemo vječno blaženstvo, mora svakako biti život na ovom svijetu, ne kakavgod, nego takav, da bude dostojna priprava na vječno blaženstvo. Zato ima naš zemaljski život veliku vrijednost. Zato ga ne smijemo prekinuti niti sami svojevóljno kao samoubojice niti smijemo dopustiti svojevóljno da nas drugi liši života. Zato je i najstrašnije zločinstvo, neopravdano, bez vlasti dobivene od Boga, nekoga lišiti života. Da ovo isto uvjerenje živi i u dubini srca ateista, to nam jasno svjedoči cijeli njihov život: I oni se boje smrti; i oni nijesu nikada zadovoljni s onim, što imaju, nego bi uvijek htjeli imati više; i oni sa strahom opažaju, kako polagano, a katkada i nenađano, najednom gube sve, što imaju; i oni vide, da na ovom svijetu nema za njih istinite, potpune sreće, nego samo nada i borba; i oni bi željeli pravo vječno blaženstvo, kad bi bilo moguće; samo uviđaju, da je vječno blaženstvo nemoguće,

ako nema Boga i besmrtnu dušu, a ovo dvoje niječu kao ateisti. Ateista ne zadovoljava se nirvanom, kad se radi o njemu samom; drugima prepušta nirvanu, a sebi želi pravu, vječnu sreću.

Kaošto u čitavom sistemu, tako i u nauci o sreći u vječnom životu i neizmjernom blaženstvu ateizam sadržaje u sebi čitav niz najvećih nemogućnosti i protivurječja u ljudskom životu. *Opreka između onoga, što ateisti naučavaju, i onoga, što rade, odviše je velika, te se ne može sakriti nikakvim lijepim riječima.* Riječima poriču istinu, a djelima priznaju, da je poznaju, samo da se ne će da prema njoj ravnaju.

Promatrajući čitav sistem ateizma moramo priznati, da dosljedno izvodi i provodi svoju negaciju našega protivnoga teističkoga sistema. Ali iz ove dosljednosti ne slijedi pravo jedinstvo. Kaošto mrznja, tako i negacija samo prividno ujedinjuje, a uistinu razdvaja. Samo afirmacija, ljubav ujedinjuje. Ljubav stvara, a mrznja razara. Kad je ljubav izvela svoje djelo, onda je nešto stvoreno; kad je mrznja provela svoju osnovu, onda je nešto uništeno. Zato je neizmijerna razlika između jedinstva našega teističkog sistema i onoga, koji se zove sistem ateizma. Naš sistem sav je pozitivan, a sistem ateizma sav je negativan.

Teizam nosi na sebi biljege Stvoritelja, koji je neizmijerna ljubav i dobrota. Ateizam čitavim svojim biće pokazuje, da je njegovo podrijetlo mrznja protiv Boga i svega onoga, što potječe od Boga. *Teizam je filozofija o Stvoritelju, ateizam je filozofija o razoritelju.*

Samo sam u glavnim crtama prikazao sistem borbenog ateizma. Već nam ove omogućuju razumijevanje onoga, što vidimo da se zbiva oko nas. Kod ovoga sam prikaza imao pred očima samo nauku ateizma, njegovu vjeru, ako smijem tako kazati.

Preostaje nam drugo pitanje : Kojim se sredstvima i kojom metodom služi, da zavlada i pojedincima i ljudskim društvu, pa da tako istrijebi sa zemlje vjeru u Boga. Ali o tome drugi put.

Fr. Šanc D. I.